

ричних діячів тощо). 8. З'ясувати, підтверджує чи заперечує джерело раніше отриману інформацію (чи збігаються відомості джерела з інформацією підручника чи інших джерел.). 9. Застосовувати та пояснювати поняття та терміни, вживані в джерелі. 10. Встановлювати за документом причиново-наслідкові зв'язки перебігу подій, явищ тощо.

Узагальнення та оцінка документа (3 етап). 11. Висловлювати власне судження про документ та його автора, про події, явища, постаті, описані в джерелі. 12. Визначати роль в історичному процесі подій, явищ, історичних осіб, зображених у джерелі.

Запропоновані вміння в роботі з історичним джерелом можуть видозмінюватися (корегуватися) відповідно до різновиду писемного джерела (зрозуміло, що перелік умінь у роботі з актовим джерелом був би дещо інший), рівня пізнавальних можливостей учнів конкретного класу.

НАВЧАННЯ ФІЛОСОФІЇ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В ЛІЦЕЇ: СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ

Кришмарел В. Ю., канд. філос. наук

В умовах реформування освіти в цілому та переходу до Нової української школи зокрема все більшої актуальності набуває формування наскрізних компетентностей, пов'язаних із мисленням, самоідентифікацією, активною громадянською позицією тощо. Зважаючи на посилення уваги до критичного мислення, вважаємо, що його потенціал можна і варто розглядати саме з позицій наскрізності навчання філософії. Для України впровадження елементів такого навчання відповідає реформуванню освіти з кількох позицій:

1) компетентнісного підходу (співвідносячись із такими компетентностями згідно Закону України «Про освіту»: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; інформаційно-комунікаційна; громадянські та соціальні, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробутом та здоровим способом життя; культурна компетентності);

2) НУШ (зокрема, передбачено, що випускник має бути цілісною особистістю, усебічно розвинутою, здатною до критичного мислення, здатною ухвалювати відповідальні рішення, поважати гідність і права людини);

3) навчання громадянській освіті (як наскрізна компетентність, формування якої можливе лише через актуалізацію мислення, а отже — через наскрізне навчання аспектам філософії).

Навчання філософії розуміємо як становлення навичок, пов'язаних із вдумливим мисленням, умінням аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію,

позиції, аргументацію, що в перспективі сприятиме реалізації людиною усвідомленої власної позиції в будь-яких сферах життя — від громадсько-політичних до культурно-особистісних. Його впровадження дає змогу досягти: плюралізму, позарелігійних шляхів етичної освіти, громадянської освіти як частини циклу суспільствознавчого навчання. Ситуація в Україні, за якої навчання філософії фактично залишається поза увагою як держави (відповідно до програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Людина і світ» для 11 класу рівня стандарту / академічного рівня передбачено 17 годин на рік, на профільному рівні — 35 годин на рік, в той час як на профільному рівні «Філософія» передбачає 70 годин історії філософії в 10 класі та 70 годин філософії (як теоретичної дисципліни, не філософування (відповідно до пояснювальної записки) в 11 класі), є неприпустимою для сьогочасної європейської держави. Як зазначає Дж. Тейлор, «якщо ми хочемо, щоб наші учні були більш глибокими мислителями, нам потрібно давати їм час подумати, і свободу обрати їхні власні питання для обмірковування». Це можна розглядати як базисну умову, яка дає змогу вводити аспекти навчання філософії наскрізно. Ефективним воно буде за умови дотримання таких методичних умов: запитання як основний метод роботи з учнями; надання учням можливості висловити та розвинути свою думку; використання інтерактивних методів навчання; високий рівень підготовки вчителя.

ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО НАВЧАННЯ

Малієнко Ю. Б., канд. пед. наук

Історична свідомість старшокласників — особливий конструкт, що складається з таких компонентів: розуміння учнями історичного контексту, власного досвіду дослідницької діяльності, сукупності найрізноманітніших сенсорних образів минулого, уявлень, почуттів, переживань, пов'язаних із ставленням особистості до історичного змісту, формуванням ідентичності та почуття власної гідності. Це поняття багатоаспектне — історична свідомість може виступати як категорія історичної науки, показник, чинник і результат навчальної діяльності старшокласників.

Поняттєво-категоріальний апарат проблеми досліджувався Л. Зашкільняком, Л. Нагорною, В. Пержуном, О. Удодом та іншими, розглядався в спеціальних термінологічних посібниках.

Фактично, історична свідомість — це взаємодія старшокласників із історичним середовищем, формування власного ставлення до історичних постатей, подій, явищ, процесів та розуміння власного місця в процесі дослідження минулого.